

І.П. Багаденко,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

СУБ'ЄКТИ ПРОФІЛАКТИКИ “ЗАЧЕПІНГУ” ТА ТРАВМУВАННЯ ДІТЕЙ НА ОБ'ЄКТАХ ЗАЛІЗНИЦІ

У статті досліджено систему суб'єктів профілактики “зачепінгу” та травмування дітей на об'єктах залізниці. Встановлено, що, крім батьків або осіб, які їх замінюють, а також працівників у галузі залізничного транспорту, освіти, охорони здоров'я, відповідну роль у профілактиці “зачепінгу” відіграють уповноважені органи внутрішніх справ, засоби масової інформації та громадськість. Акцентовано увагу на тому, що ефективність такої профілактики залежить від того, наскільки тісно співпрацюють та взаємодіють між собою зазначені суб'єкти.

Ключові слова: суб'єкти профілактики “зачепінгу” серед дітей на об'єктах залізниці, суб'єкти профілактики травмування дітей на об'єктах залізниці.

В статтє исследована система субъектов профилактики “зацепинга” и травмирования детей на объектах железной дороги. Установлено, что, кроме родителей или лиц, их заменяющих, а также работников в области железнодорожного транспорта, образования, здравоохранения, соответствующую роль в профилактике “зацепинга” играют уполномоченные органы внутренних дел, средства массовой информации и общественность. Акцентировано внимание на том, что эффективность такой профилактики зависит от того, насколько тесно сотрудничают и взаимодействуют между собой указанные субъекты.

Ключевые слова: субъекты профилактики “зацепинга” среди детей на объектах железной дороги, субъекты профилактики травмирования детей на объектах железной дороги.

In the article the system of subjects prevention of “train surfing” and injury to children on objects railway. It was established that in addition to parents or persons substituting them, as well as workers in the field of railway transport, education, health care, a role in the prevention of “train surfing” played by the competent authorities of the Interior, the media and the public. The attention that the effectiveness of this prevention depends on how closely cooperate and interact listed entities.

Keywords: subjects prevention of “train surfing” among children on railway objects, subjects prevention of injury to children on objects railway.

Питання профілактики травмування дітей на об'єктах залізниці тісно пов'язані із повсякденною діяльністю працівників у галузі залізничного транспорту, освіти, охорони здоров'я. Як уже відомо, в непоодиноких випадках травмування дітей на об'єктах залізниці є наслідками спроб “зачепінгу”, який, у свою чергу, є правопорушенням у галузі транспорту, шляхового господарства і зв'язку. Відповідно до чинних нормативно-правових актів у сфері профілактики правопорушень серед дітей здійснення такої профілактики покладається на працівників кримінальної міліції у справах дітей (далі – КМСД). На підставі викладеного виникає питання щодо системи суб'єктів профілактики “зачепінгу” та травмування дітей на об'єктах залізниці.

Окремі аспекти, пов'язані із профілактикою правопорушень серед неповнолітніх на залізничному транспорті, досліджували такі вчені-юристи, як Д.В. Артем'єва, І.В. Ващенко, М.В. Грищенко, Н.В. Лесько, В.О. Мельников, С.Г. Поволоцька, К.М. Рудой та інші.

Дослідження спрямоване на вивчення суб'єктів профілактики "зацепінгу" та травмування дітей на об'єктах залізниці.

Розглядаючи систему суб'єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці, слід зазначити, що найпершими та найвідповідальнішими вихователями дитини є *батьки або особи, які їх замінюють*. Як зазначається в Законі України "Про охорону дитинства" від 26.04.2001, сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці. Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами (ст.ст. 11, 12).

Відповідно до ст. 31 Конвенції ООН "Про права дитини", ратифікованої Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991, Держави-учасниці визнають право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом. Держави-учасниці поважають і заохочують право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприяють наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку.

Батьки або особи, які їх замінюють, за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків несуть юридичну відповідальність, яка є одним із правових засобів, розрахованих на спонукання цієї категорії осіб до більш добросовісного виконання своїх обов'язків перед державою і суспільством.

Зокрема, за невиконання або неналежне виконання обов'язків щодо виховання дітей батьки можуть бути притягнені до різних видів юридичної відповідальності, а саме: адміністративної (ст. 184 КУпАП "Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей"); сімейно-правової (ст. 164 СК України "Підстави позбавлення батьківських прав"); цивільно-правової (ст.ст. 1178 – 1183 ЦК України); кримінальної (ст. 166 КК України "Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування").

Згідно із ст.ст. 1, 5 Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" здійснення профілактики правопорушень серед дітей покладається в межах визначеної компетенції на *уповноважені підрозділи ОВС* (тут розуміються *підрозділи кримінальної міліції у справах дітей* міського та районного рівнів) [1]. Крім цього, в положеннях Інструкції з організації роботи

підрозділів кримінальної міліції у справах дітей, затвердженої наказом МВС України від 19.12.2012 № 1176, зазначається, що організація і здійснення заходів з профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень серед дітей покладається на підрозділи кримінальної міліції у справах дітей (далі – КМСД) [2].

Освітні заклади в системі суб'єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці. Відділи освіти державних адміністрацій відповідних рівнів, забезпечуючи реалізацію державної політики в галузі охорони дитинства, вживають заходів організаційного та виховно-профілактичного характеру, спрямованих на запобігання всім видам дитячого травматизму, зокрема, шляхом затвердження наказів про організацію змістовного дозвілля дітей, про запобігання всім видам дитячого травматизму на кожен з періодів проведення свят (новорічних, різдвяних тощо) та шкільних канікул (зимових, весняних, літніх, осінніх).

Затвердження наказів зазначеного змісту ґрунтується на положеннях таких нормативно-правових та відомчих розпорядчих актів: законів України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про охорону дитинства”; постанови Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 № 270 “Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невинуватого характеру”; наказів Міністерства освіти і науки України “Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах” від 31.08.2001 № 616; “Про затвердження Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю, а також Інструкції щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю” від 02.10.2014 № 1124; наказів управлінь освіти відповідних рівнів щодо загального порядку профілактичної роботи з питань запобігання всім видам дитячого травматизму та порядку обліку нещасних випадків у навчальних закладах; наказів Департаменту освіти відповідних рівнів щодо посилення профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам з учнями та вихованцями закладів освіти, а також всім видам дитячого травматизму в навчальних закладах та ін.

Медичні установи в системі суб'єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці. Відповідно до Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 № 1205, серед посад в навчальному закладі передбачаються посади лікаря-педіатра та медичної сестри. Окрім проведення планових оглядів, вакцинацій, надання необхідної медичної допомоги учням тощо, зазначені працівники приймають участь в інформуванні дітей щодо видів травматизму (зокрема, транспортного) та шляхів його запобігання, а також шкідливих наслідків заняття екстремальними видами спорту (зокрема “зачепінгом”).

Засоби масової інформації в системі суб'єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці. Відповідно до положень Закону України “Про інформацію” від 02.10.1992 основними напрямками державної інформаційної політики є: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства тощо (ст. 3 Закону). Відповідно до зазначених у Законі видів інформації передбачається збирання, одержання, використання та поширення правової інформації – будь-яких відомостей про

право, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо (ст. 17 Закону).

Крім цього, в положеннях Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16.11.1992 передбачається право кожного вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації, крім випадків, визначених законом (ст. 2 Закону). Зокрема, забороняється використання друкованих засобів масової інформації для розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його представника (ст. 3 Закону).

Відповідно до Закону України “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993 основними завданнями державних телерадіоорганізацій є: оперативне інформування телеглядачів і радіослухачів про суспільно-політичні, надзвичайні та інші події та ситуації, що становлять загрозу життю чи здоров’ю населення, оприлюднення офіційних повідомлень; створення та розповсюдження економічних, публіцистичних, культурно-освітніх, медико-гігієнічних, художніх, навчальних, розважальних, спортивних програм, а також програм для дітей та юнацтва тощо (ст. 4 Закону). При цьому не допускається використання телерадіоорганізацій для: трансляції програм або їх відеосюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися; здійснення будь-яких вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність, тощо (ст. 6 Закону). Тобто при створенні, підготовці та розповсюдженні телерадіопрограм та передач телерадіоорганізації і провайдери програмної послуги зобов’язані дотримуватися вимог законодавства України про захист суспільної моралі. На підставі чого телерадіоорганізаціям і забороняється розповсюджувати, а також анонсувати програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва. Крім цього, у програмах та передачах телерадіоорганізації не можна без письмової згоди батьків або осіб, що їх замінюють, а також відповідних правоохоронних органів розголошувати будь-яку інформацію, яка може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника; яка стосується факту самогубства неповнолітнього, тощо (ст. 62 Закону).

Громадськість в системі суб’єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об’єктах залізниці. На підставі положень Закону України “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22.06.2000 для виконання встановлених завдань громадські формування та їх члени можуть здійснювати такі заходи у сфері охорони громадського порядку: надавати допомогу органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам, злочинам; приймати участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх; підтримувати зв’язки з відповідними громадськими організаціями інших країн з метою обміну досвідом роботи тощо (ст.ст. 9, 10 Закону).

Органи залізничного транспорту в системі суб’єктів профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об’єктах залізниці. У зв’язку зі значною кількістю травмувань дітей працівники залізниці систематично нагадують через засоби масової інформації, що об’єкти залізничного господарства – це зона підвищеної небезпеки, де рівень смертності від нещасних випадків залишається високим. Як свідчить практика, основними причинами нещасних випадків є порушення громадянами вимог Правил безпеки громадян на залізничному

транспорті, серед яких: перехід залізничних колій у невстановлених місцях (на перегонах, у горловинах станцій); пересування вздовж залізничних колій поблизу рухомого складу; піднімання на дах рухомого складу на електрифікованих коліях тощо. Тому залізничники закликають дорослих бути особливо пильними – постійно нагадувати дітям правила безпеки і не дозволяти їм гратися біля об'єктів залізничної інфраструктури. З правилами безпеки громадян на залізничному транспорті України можна ознайомитися, крім засобів масової інформації, на залізничних вокзалах, у вагонах пасажирських і приміських поїздів. Крім цього, відповідно до Положення про відомчу воєнізовану охорону на залізничному транспорті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.1994 № 7, одним із головних завдань відомчої охорони є запобігання незаконному проїздові сторонніх осіб у вантажних поїздах і ходінню сторонніх осіб залізничними коліями у невизначених місцях (п. 3 Положення). Згідно з чинним законодавством працівники відомчої охорони мають право: розглядати справи про адміністративні правопорушення; накладати адміністративні стягнення; затримувати правопорушників; проводити особистий огляд і огляд речей (п. 6 Положення).

Відповідно до Порядку оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення на залізничному транспорті, затвердженого наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 12.04.2006 № 337, а також ст. 224 КУпАП щодо органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, накладення адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення на залізничному транспорті здійснюється органами (посадовими особами) залізничного транспорту. Водночас слід враховувати підвідомчість справ про адміністративні правопорушення, визначену ст.ст. 213, 221 КУпАП. Зокрема справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, розглядають судді районних, районних у містах, міських чи міськрайонних судів. Відповідно, оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення неповнолітніх покладається на ОВС (зокрема на підрозділи КМСД). Порядок оформлення в ОВС матеріалів про адміністративні правопорушення регламентується Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах внутрішніх справ України, затвердженою наказом МВС України від 04.10.2013 № 950. Зокрема, Інструкція передбачає: обов'язкове повідомлення батьків або осіб, які їх замінюють, про затримання неповнолітнього правопорушника (п. 4.9); зазначення в протоколі затримання відомостей щодо наявності або відсутності у затриманої особи тілесних ушкоджень. Якщо виявлено тілесні ушкодження (синці, подряпини, різані рани тощо), потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є. У випадку, коли затриманий потребує медичної допомоги, у протоколі зазначаються час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого (п. 4.12); складення протоколу стосовно одного з батьків неповнолітнього або особи, яка їх замінює, у випадку вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років в порядку ч. 3 ст. 184 КУпАП (п. 3.18) та інше.

Отже, на підставі викладеного вище можна зробити висновок, що профілактику правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці здійснює ціла система суб'єктів. Ефективність такої профілактики залежить від того, наскільки тісно співпрацюють та взаємодіють між собою зазначені суб'єкти. Основними суб'єктами профілактики правопорушень та травмувань серед дітей на об'єктах залізниці є:

уповноважені органи внутрішніх справ (підрозділи КМСД);

органи залізничного транспорту;
освітні заклади;
медичні установи;
засоби масової інформації;
громадськість.

Щоденну профілактику зазначених правопорушень серед дітей можуть і повинні здійснювати батьки. Таким чином, спільними зусиллями батьків, підрозділів КМСД, вчителів, лікарів, залізничників та громадськості можна попередити трагічні випадки за участю дітей на залізниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей : Наказ МВС України від 19.12.2012 № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE22653.html.

Отримано 13.10.2015